

भारतीय शिक्षा बोर्ड
आदर्श-प्रश्न-पत्रम् - अर्धवार्षिक परीक्षा
संस्कृतम् - कक्षा 7
सत्रम् - 2025-26

निर्धारित समय: होरात्रयम्
निर्देशः

पूर्णांकाः 80

- प्रश्नों को ध्यानपूर्वक पढ़ें ।
- प्रश्न पत्र को पढ़ने के लिए अतिरिक्त 10 मिनट का समय दिया गया है। इस दौरान छात्र केवल प्रश्न पत्र पढ़ेंगे ।
- प्रश्न पत्र में कुल सत्रह प्रश्न हैं और सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- इस प्रश्न पत्र में चार खण्ड हैं :
 - खण्ड: - क : अपठित-अवबोधनम् - 05 अंक
 - खण्ड: - ख : रचनात्मक-लेखनम् - 20 अंक
 - खण्ड: - ग : अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् - 25 अंक
 - खण्ड: - घ : पठित-अवबोधनम् - 30 अंक
- खण्ड - क : प्रश्न संख्या 1 के लिए 05 अंक निर्धारित किये गये हैं ।
- खण्ड - ख : प्रश्न संख्या 2 एवं 3 के लिए 05 अंक, प्रश्न संख्या 4 के लिए 04 अंक एवं प्रश्न संख्या 5 के लिए 06 अंक निर्धारित किये गये हैं ।
- खण्ड - ग : प्रश्न संख्या 6, 7 एवं 9 के लिए 05, प्रश्न संख्या 8 के लिए 06 अंक एवं प्रश्न संख्या 10 के लिए 04 निर्धारित किये गये हैं ।
- खण्ड - घ : प्रश्न संख्या 11, 12, 15 एवं 17 के लिए 05 अंक, प्रश्न संख्या 13 के लिए 04 अंक एवं प्रश्न संख्या 14 एवं 16 के लिए 03 अंक निर्धारित किये गये हैं ।

खण्ड: क – अपठित-अवबोधनम्

1. अधः प्रदत्तं गद्यांशं पठित्वा उत्तराणि संस्कृतेन लिखत -

(1x5=5)

एकदा एकः बालकः उद्याने क्रीडन् आसीत् । सः स्वमित्रैः सह गच्छन् पुष्पाणि दृष्टवान् । तानि पुष्पाणि अतीव सुन्दराणि आसन् । बालकाः पुष्पाणि चित्वा शिक्षकाय अर्पितवन्तः । शिक्षकः प्रसन्नः भूत्वा तान् बालकान् प्रशंसितवान् । सर्वे बालकाः हृष्टाः सन्तः पुनः पाठशालां गतवन्तः ।

प्रश्नाः-

1. बालकः कुत्र क्रीडन् आसीत्?
2. बालकः केन सह उद्यानं गतवान्?
3. बालकाः किं दृष्टवन्तः?

4. बालकाः पुष्पाणि कस्मै अर्पितवन्तः?
5. शिक्षकः बालकान् किम् अकरोत्?

खण्डः - ख रचनात्मक-कार्यम् (लेखनम्)

2. अधोलिखितानां शब्दानां समानार्थकं शब्दद्वयं पट्टिकातः चित्वा लिखत-

(1/2x10=5)

वयस्यः, आत्मजः, पुत्रः, आश्चर्यम्, कौतुकम्, अनलः, सखा, धनम्, प्रसन्नचित्तः, अग्निः, पात्रम्,
सौमनस्यवान्, द्रव्यम्, भाजनम्

- (क) मित्रम्
(ख) वित्तम्
(ग) कौतूहलम्
(घ) वह्निः
(ङ) प्रहृष्टमनाः
(च) भाण्डम्
(छ) तनयः

3. अधोलिखितानाम् अव्ययपदानां प्रयोगं कृत्वा वाक्यरचनां कुरुत-

(1x5=5)

- (क) न (ख) नु (ग) च (घ) वा (ङ) इति

4. अधोलिखितक्रियापदेषु परस्मैपदे आत्मनेपदे वा कानि सन्तीति समक्षं लिखत -

(1x4=4)

- (क) जुह्वति (ख) कामयते (ग) विध्वंसेत (घ) उपासाञ्चक्रिरे (ङ) अभिभविष्यामः

5. अधोलिखितानां पदानां द्वे द्वे पर्यायपदे स्वेच्छया लिखत-

(1x6= 6)

- (क) राजा (ख) आचार्यः (ग) गङ्गा

खण्डः-ग अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्

6. निम्नलिखितपदानां सन्धिं विच्छेदं च कुरुत -

(1x5=5)

- (क) यदि + अपि
(ख) करोम्यहम्
(ग) भानूदयः
(घ) भाग्य + उदयः
(ङ) एक + एकम्

7. अस्-धातोः भू-धातोश्च लोट्लकाररूपाणि लिखत ।

(2.5x2=5)

8. समाश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-

(1x6=6)

- (क) धन्यानाम् उत्तमं दाक्ष्यम् ।
- (ख) मानं हित्वा प्रियः भवति ।
- (ग) क्रोधं हित्वा न शोचति ।
- (घ) लोभं हित्वा सुखी भवेत् ।
- (ङ) सन्धिः सद्भिः न जीर्यते ।
- (च) सत्यम् एकपदं स्वर्ग्यम् ।

9. समुचितं विशेषणपदं पट्टिकातः विचित्य लिखत -

(1x5=5)

पूर्वाभिभाषी	शब्दवन्तं	नक्तं	काले	सर्वप्राणिषु
--------------	-----------	-------	------	--------------

- (क) हित-मित-मधुरार्थवादी स्यात् ।
- (ख) सुमुखः स्यात् ।
- (ग) बन्धुभूतः स्यात् ।
- (घ) मारुतं न मुञ्चेत् ।
- (ङ) दधि न भुञ्जीत ।

10. एकेन पदेन उत्तरयत -

(1x4=4)

- (क) पिप्पलीवने के निवसन्ति स्म ?
- (ख) मौर्यराजस्य अग्रमहिष्या पुत्रः कः आसीत् ?
- (ग) चन्द्रगुप्तस्य पुत्रः कः आसीत् ?
- (घ) कस्य शासने भारतवर्षम् उन्नतिशिखरारूढमासीत् ?

खण्ड-घ पठित-अवबोधनम्

11. निम्नलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत-

(5)

क्रमेण अयं संघर्षः प्रबलतमः अभूत् । अन्ते च तिलका-माँझी वनेचारीजोरनामके स्थाने आंग्लजनान् विरुद्धं प्रबलं संग्रामं प्रारब्धवान् । तस्य नेतृत्वे जनजात्याः वीराः भागलपुरं सुल्तानगंजनगरं सुदूरं वनवासिक्षेत्रं च प्रति योद्धुम् अग्रेसरीभूताः । राजमहालयस्य भूमौ पर्वतीयाः नायकाः आंग्लसैनिकैः सह योद्धुं लग्नाः आसन् । तत्रत्यां स्थितिं निरीक्षितुम् आंग्लजनैः क्लीवलैण्ड-नामकः अधिकारी न्यायाधीशत्वेन तत्र प्रेषितः । सः आंग्लसेनया आरक्षिजनैश्च सह वनवासिजनानां दमनं कर्तुं लग्नः । आंग्लजनाः संथालनायकस्य सैन्यशक्तेः पराक्रमस्य च सम्यग् अनुमानं कर्तुं न पारितवन्तः । तत्र सेनानीः तिलका-माँझी तान् युद्धाय आहूतवान् ।

(क) एकेन पदेन उत्तरयत -

(1/2x2=1)

1. तिलका-माँझी कः आसीत्?
2. आंग्लजनानाम् अधिकारीः कः आसीत्?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरयत -

(1x2=2)

1. तिलका-माँझी कस्य विरुद्धं प्रबलं संग्रामं प्रारब्धवान्?
2. आंग्लजनैः क्लीवलैण्डः कुत्र प्रेषितः आसीत्?

(ग) भाषिकाधारिताः प्रश्नाः -

(1x2=2)

1. “वनेचारीजोर” शब्देन किं बोध्यते?
2. “योद्धुम्” पदेस्य धातुः कः?

12. पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

(5)

धन्यानामुत्तमं दाक्ष्यं धनानामुत्तमं श्रुतम् ।
लाभानां श्रेय आरोग्यं सुखानां तुष्टिरुत्तमा ॥

(क) एकेन पदेन उत्तरयत -

(1x 2= 2)

- (क) धनानाम् मध्ये उत्तमं किम्?
- (ख) लाभानां मध्ये श्रेयः किम्?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरयत -

(1x1=1)

- (क) धन्यानां जनानां किं श्रेष्ठं भवति?

(ग) भाषिककार्यम् -

(1x2=2)

- (क) तुष्टिः शब्दस्य प्रथमा द्विवचनं रूपं लिखत ।
- (ख) आरोग्यम् इति शब्दस्य विग्रहरूपं (संयोजनं) लिखत ।

13. अधोलिखितानाम् अव्ययपदानां प्रयोगं कृत्वा वाक्यरचनां कुरुत-

(1x4=4)

- (क) न _____
- (ख) नु _____
- (ग) च _____
- (घ) वा _____

14. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदस्य विभक्तिवचने निर्दिशत-

(1x3= 3)

- (क) आंग्लसेनया सह युद्धं कुर्वन्ति स्म ।
- (ख) रात्रौ विजयोत्सवम् आयोजयति स्म ।
- (ग) पुच्छेषु बद्धा भागलपुरविपणौ नीयते स्म ।

15. विग्रहस्य समासयुक्तं रूपं लिखत -

(1x5=5)

अनन्तः	चैत्रवैशाखौ	तापभयेन	जनमनांसि	उत्तरोत्तरम्
--------	-------------	---------	----------	--------------

- (क) अविद्यमानः अन्तः यस्य सः _____
- (ख) चैत्रः च वैशाखः च _____
- (ग) तापाद् भयं तेन _____
- (घ) जनानां मनांसि _____
- (ङ) उत्तरं च उत्तरं च _____

16. सन्धिं कुरुत-

(1x3=3)

(क) शिशुः + शेते (ख) मनः + चञ्चलम् (ग) रामः + चिनोति

17. (क) शब्दरूपाणि पूरयत-

(1/2x5= 2.5)

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	पिता	पितरौ	-----
द्वितीया	-----	पितरौ	पितॄन्
चतुर्थी	पित्रा	पितृभ्याम्	-----
पञ्ची	पितुः	-----	-----
सप्तमी	पितरि	-----	पितॄषु

(ख) धातुरूपाणि पूरयत-

(1/2x5=2.5)

पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुषः	स्मरति	स्मरतः	-----
मध्यमपुरुषः	-----	-----	स्मरथ
उत्तमपुरुषः	स्मरामि	-----	-----